

ד"ר יוסף שכטר

פרקי הדרכה בתנ"ך

למורים, לתלמידי בת המדרש למורים
ולתלמידי הכיתות הגבוהות של בתי הספר התיכוניים

הוצאת ספרים מ. ניומן בע"מ
ירושלים – תל-אביב / תש"ך

המלבי"ם יוסף עמנואל (מנלה)

כל הזכויות שמורות
להוצאת ספרים מ. גיומן בע"מ
נדפס בשנת תש"כ, במדינת ישראל
Copyright by the Publisher
Printed in Israel, 1960

דפוס "ארוי" בע"מ, ת"א, רח' אילת השחר 4

ה ת ו כ ן

מבוא 7

ה כ נ ת ה נ פ ש

פתיחה 11

ה כ נ ת ה נ פ ש ל ה ו ר א ת ה ת נ"ך

המבוא לתנ"ך 20
פרקי אתנולוגיה כמבוא לתנ"ך 26
החיים בשעת חרום 26. גירוש שדים 28.
פרקים מן הספרות הכללית כמבוא לתנ"ך 33
פרקי עיון כמבוא לתנ"ך 37
על החלום (ועל מקומה של משנת יונג כמבוא לתנ"ך) 37. גילוי
שכינה של האדם הקמאי 41. הבית 43. המועד 49.

ע ר כ י י ס ו ד

האלוהים (האלוהי) 55
שני זקנים / ל. טולסטוי 61. לוין (מתוך "אנה קרנינה") /
ל. טולסטוי 80.
הרחוק מן האלוהים וההולך בדרכי אלוהים 95
מותו של איבן איליץ' / ל. טולסטוי 99. אינגמר / סלמה לגרלף 115.
היחד (העדה והמשפחה) 136
מתוך "גדול וזר הוא העולם", סיארו ד'אלאגריא 140. מתוך "מה
יפית עמק גוי" / ריצ'ארד לאוואלין 146.
ההווה-הנצח, החזרה ופעולת האדם ביקום 157
החזרה / סארן קירקגור 159. השושנה והציפור / סארן קירקגור
160. על פעולת אדם לפי א. ד. גורדון ול. פרץ 166.
שכר ועונש (הברכה והקללה) 168
בו מאנסון / סלמה לגרלף 169.
הנסים והנפלאות 178
מתוך "מוריד הגשם" / הרמן הסה 182.
התשובה 199
התנ"ך הוא דרמה, לפי ה. לוביאנסקה די לאנואל 202.

ע ם ק ר י א ה ב ס פ ר ה ת נ"ך

ס פ ר י ם מ ר כ ז י י ם ב ח י נ ו ן

פתיחה לספר בראשית 213
בריאת העולם ובריאת האדם 216. הערות לכתובים נבחרים בשלשת
הפרקים הראשונים 219. "שבחו של אברהם" / סארן קירקגור 228.
הערות לתורה ובעיקר לספר בראשית / אוסקר גולדברג 235.
ספר שמות (מגמתו ומבנהו) 248
סדר עשרת הדברות שבפרק כ' 257. קבצי החוקים שבתורה 258.
קובץ החוקים בספר שמות (ספר הברית) 262. המשכן וכליו 265.

- ספר ויקרא (הערות לנושאים נבחרים) 267
- הקרבן, האות והזכרון 267. פרשת יום הכיפורים 268. פרשת
 עריות 269. תורת כוהנים 269. גר תמיד 270. נוקב שם ה'
 ומקלל אלוהיו 271. פרשת שמיטה ויובל 271. פרשת הברכות
 והקללות 272.
- ספר במדבר, קטעים מ"מגילות" 274
- קטע מ"מגילת אבישוע" 275. קטע מ"מגילת שמוע בן זכור" 276.
 "מדרש" על פרשת בלעם 283.

א מ ר ה כ נ ס ת י ש ר א ל

- פרק מ"מדרש" גנוז לספר דברים 288
- נ ב י א י ם

- נביאים ראשונים 296
- השופטים, שמואל ושאול 296. דוד 300. דוד ושלמה / סארן
 קירקגור 303. קול דממה דקה (פרשת אליהו) 305.
- נביאים אחרונים 308
- דמות הנביא 308. "מדרש" יונה 310. בעיות מרכזיות בספרי
 הנביאים 312.
- ישעיהו כנביא דורנו 316
- ירמיהו ויחזקאל, מקומם בחנוכנו 322
- פרקי עבד ד' בספר ישעיהו 328

כ ת ו ב י ם

- תהלים 335
- סוגי מזמורים. עיקר התוכן 338. מבחר לבית הספר 341.
- משלי 344
- איוב 347
- מענה אלוהים לאיוב (שני מדרשים) 349. מדרש איוב 353.
- מגלת קהלת 355
- סרן קירקגור / "היה אשר הנך 359. סוהר הלב 361".
- דניאל 362
- המאור שבגלות 362. אגרת נבוכדנצר / סארן קירקגור 364.
- עזרה ונחמיה, וחגי, זכריה ומלאכי 367
- המרוכה והמועט.
- התחדשות בימי הבית השני 373

נ ס פ ח י ם

- פשט ודרש 377
- חזרות על פרקים עיקריים מבחינה למודית 381
- דוגמאות לדרך העיבוד 383
- נושאים 384
- פרקים שיש לעשותם מרכזיים בחנוך הדור 398

מ ב ו א

לתנ"ך יש קליפה ותוך. הקליפה היא הצורה הספרותית, הלשון, הסגנון, הענינים האופייניים לזמן, למקום ולתאיהחיים; הרקע ההיסטורי, המדיני, הכלכלי; הנתונים הגיאוגרפיים, החומריים (ה"ראליה") וכו'. והתוך הוא הצד הנצחי שבתנ"ך, זה שאינו קשור בזמן ובמקום ובתנאיהחיים; התשובה שנתנו האישים הגדולים על השאלה העומדת בפני כל אדם בכל דור ודור: כיצד להיות לאישיות בעלת ערכים ויעוד, בעלת אחריות, רצון וכוח, שהיא — עם זאת — חלק מעדה בעלת עוז וליכוד פנימי. תוכנה של התשובה הזאת, אמיתה וכוחה הם שהביאו לידי כך שהאישים והעדה שבתנ"ך היו למופת לעמים רבים ולדורות רבים ששאפו להיות כמותם ולפתור את הבעיות ברוחם, על פי קנה המדה שלהם (מה היו עושים הם — אברהם, משה, דוד וכו' — אילו היה עליהם לענות על השאלה העומדת בפניו? — כך שאלו בני אדם את עצמם).

ספרי ה"מבוא" לתנ"ך המצויים מוקדשים רובם לענינים השייכים לקליפה ומיעוטם לתוך. באשר לתוך מסתפקים לרוב בדברים כלליים, בלתי־מחייבים. פרקי ההדרכה שנאספו בספר הזה, הלקוחים מתוך הרצאותיו ומאמריו של מורי הד"ר יוסף שכטר, מתרכזים בעיקר בתוך. כוונתם להפנות את המורה ואת התלמיד המתבגר לצד הזה של התנ"ך ולהדריכם כיצד יש לגשת לתנ"ך בכלל ולכל ספר וספר שבו בפרט — מן הבחינה הזאת. הוארו בהם באור חדש הפרקים והענינים המרכזיים בתנ"ך: הפרקים הראשונים בספר בראשית, פרקי העדה שבספרים שמות ובמדבר, החוקים, המקדש והקרבנות, השופטים, המלוכה, הנבואה, תהלים, איוב, קהלת ודניאל וכו'.

ההנחה שביסודם של פרקי־הדרכה אלה היא, שהתשובה הניתנת בתנ"ך על הבעיות המרכזיות של חיי אנוש נוגעת לנו ולחיינו, שאפשר לנו ולבנינו להיבנות ממנה. רבים האנשים בזמננו שאינם פתוחים לתנ"ך ואינם יכולים לקלוט את החיוני שבו, ומשום כך מוקדש החלק הראשון של הספר להכנת הנפש, כדי ליצור רקע נפשי מתאים לקבלת התנ"ך. מלבד מאמריו של הד"ר שכטר הובאו בו פרקים מתוך הספרות הכללית ופרקי אתנולוגיה העשויים לפתוח את הלב לקליטתם של ערכי התנ"ך. פרקים אלה הם דוגמאות לרבים אחרים שהשימוש בהם למטרה הזאת מוצע למחנך.

פרקי ההדרכה מיועדים למורים, לתלמידי בתי המדרש למורים ולתלמידי הכיתות הגבוהות של בתי הספר התיכוניים (שנות הלימודים י"א וי"ב). חלקם

הושמעו כהוצאות ורובם נתפרסמו כבר בכתבי־עת ובמאספים שונים וכן בספר „ממדע לאמונה“ שיצא בהוצאת אגודת הסופרים ליד „דביר“. אחדים מהם נכתבו כ„מדרשים“. הפרקים נערכו ועובדו במיוחד בשביל ההוצאה הזאת ונוספו להם הערות. במהדורות הבאות נשתדל להשלים את הספר ולהוסיף עליו, כך שיקיף את כל התנ"ך (ולא רק את הנושאים והעניינים המרכזיים) ובאופן שיוכלו להשתמש בו גם תלמידי הכיתות הנמוכות יותר של ביה"ס התיכון.

אם כי הפרקים מיועדים למורים ולתלמידים, ימצא בהם ענין כל אדם, בפרט כל מי שהתנ"ך קרוב ללבו.

יוסף עמנואל (מנלה)

* * *

הסיפור „שני זקנים“ והקטעים מתוך הסיפור „מותו של איבן איליטש“ לל. טולסטוי תורגמו במיוחד בשביל הספר הזה ע"י י. אורן. כן תורגמו במיוחד הקטעים מתוך „מוריד הגשם“ להרמן הסה. הקטעים מתוך „אנה קרנינה“ לטולסטוי — בתרגומו של טרייזש בהוצאת „שטיבל“.

הפרקים מתוך „ירושלים לסלמה לגרלף תורגמו בידי יעקב רבינוביץ (והובאו מתוך המהדורה החדשה בהוצאת ניומן — המלביה"ד: שמשון מלצר).

הקטעים מתוך „גדול וזר הוא העולם“ — לסירו ד' אַלגריא מתוך הספר בהוצאת ספרית פועלים בתרגומו של מ. לוין. הפרק מתוך „מה יפית עמק נוי“ לר. לחלין — בתרגומו של מ. הרפו ובהוצאת „עמיחי“.

הלן לוביאנסקה די לנואל היא מחנכת וסופרת צרפתית. כל המובאות הם על פי ספרה: „מבחר פרקי תנ"ך לילדים ולנוער“, ותורגמו מצרפתית על ידי יוסף עמנואל (מנלה). הפרקים מאת סארן קירקגור: „שבחו של אברהם“ ו„דוד ושלמה“ תורגמו על ידי ד"ר יוסף שכטר. „חזרה“ ו„אגרת נבוכדנצר“ על ידי אילן כרוק. „השושנה והצפור“, „היה אשר הגן“ ו„סוהר הלב“ — על ידי יוסף עמנואל (מנלה).

תודתנו נתונה לכל הוצאות הספרים אשר הועילו בטובן להרשות לנו להשתמש בקטעים הנ"ל.